

Оponentský posudek habilitační práce pí PhDr. Simony Koryčánkové, PhD.

Лексико-семантическое оформление образов красоты в поэтическом творчестве В. С. Соловьева (на материале выбранных философски значимых стихотворений)

S rozvojem komunikativně-funkčních směrů v lingvistice se neustále prohlubuje a soustřeďuje zájem literárních vědců i o širě zaměřený výzkum důležitých jednotek literárního díla, který by vedl ke komplexnímu poznání zkoumaného textu.

Přes řadu prací věnovaných studiu básnického díla V. S. Solovjova je statí realizovaných s lingvistickým zřetelem málo (např. G. Minc a M. Ju. Lotnova (1979), O. A. Dašovská (2005), I. B. Zolotarev (2006), O. N. Zotova (2013)). S touto skutečností je spjata chvályhodná a úspěšná snaha autorky předložené práce o další přínos k takto orientovanému výzkumu.

Simona Koryčánková uveřejnila dosud dvě podobně orientované monografie, a to publikaci *В. Соловьев. Горнее и Дольнее в поэзии В. Соловьева* (1998) a *Лексико-семантическое оформление философски значимых образов в поэзии В. Соловьева* (2013). Vydala dále 26 statí o stylu tohoto básníka a filozofa a o jednotlivých otázkách ruského a španělského symbolizmu. Tyto její statě vyšly u nás, na Slovensku a ve Španělsku v posledních dvou desetiletích.

Tématicko-metodologickou základnu práce tvoří spisy významných ruských, českých i jiných odborníků, např. V. V. Vinogradova, G. O. Vinokura, V. M. Žirmunského, B. A. Larina, Ju. M. Lotnova, R. Jakobsona, J. Hrabáka, J. Mukařovského a dalších (sr. i s letopočty na s. 11, 12).

Práce Simony Koryčánkové (229 stran) se skládá z pěti kapitol, závěru, anglického resumé, seznamu schémat a seznamu užitě literatury. Zvláštní svazek „Příloha“ (48 stran) obsahuje 95 Solovjovových básnických textů, které sloužily za předmět výzkumu.

I. kapitola (s. 14) seznamuje čtenáře s teoretickým základem esteticko-filozofických názorů V. S. Solovjova. Dělí se na 5 podkapitol zahrnujících úvahy o jednotlivých aspektech pojmu krásy (příroda, člověk, umění, lyrická poezie, Všejednota).

Sám lexém *красота* (popř. *Красота*) se v posuzované Solovjovově tvorbě vyskytuje podle autorky v této podobě jen dvanáctkrát, nacházíme jej však v různých sémantických posunech a v několika základních významech; především ve významu nejvyššího principu stvoření světa, dále jako vlastnost Horního světa, jako charakteristiku Sofie, krásy člověka a zemské přírody i jako krásu Dolního světa (s. 52).

Ideová struktura *Horní svět x Dolní svět* je základní dichotomickou dvojicí Solovjovovy tvorby a tomuto protikladu odpovídají obrazy dobra a zla, pravdy a lži, harmonie a chaosu, blaženosti a utrpení. Autorka práce vystihuje v duchu básníkovy pojetí tyto hodnoty lexikálními prostředky s významy „světlo x tma“, „krása x živelnost“, „láska x utrpení“, „hluk, hřmot x ticho, klid“. Komplikace však vznikají tím, že básník-filozof uvádí i veličiny stojící mezi oběma sférami nebo i pod Dolním světem v duchu Všejednoty, spojující oba světy. Tak se v rámci barevnosti uvádějí vedle základních barev (белый, чёрный, голубой, алый, седой...) barevné odstíny (жемчужный, эфирный, поблёкший, мрачный, тёмный...) i barevnosti smíšené (белоснежный, белая тьма, голубой златистый...).

Výrazná je zvláště II. kapitola práce, věnovaná různým odstínům lexému *красота* jako obrazu zemské přírody (s. 52). Autorka zde poukazuje na vybrané z básnických textů uvedených v Příloze, které byly předmětem její analýzy. Zvláště podrobně se zaměřuje např. na báseň «От пламени страстей» (s. 67-73, v Příloze s. 30). Dominantní úlohu v ní má její jazyková struktura, zejména její foneticko-sémantický aspekt – uspořádání záporných i jiných částic, volba předložkových vazeb - střídání předložek *OT* a *K*, v případě této básně je výmluvná dokonce i její optická struktura. Ocenění zasluhuje pozornost, s jakou autorka práce vystihuje vztah uvedených i jiných formálních jazykových prostředků k vyjádření hlubokého intimního vztahu básníka k obsahu – vyličení prostoru v Dolním světě.

III. kapitola (s. 88) obsahuje lexikálně-sémantickou podobu obrazů nadzemské krásy. Klíčovým lexémem v analýze krásy Horního světa je lexém *Бог*. Solovjovovi se připisuje užití tohoto jména v počtu kolem 260, derivátu *божественный* asi 300 (s.90). Důsledně se diferencuje podoba *Бог* s velkým začátečním písmenem jako jméno nejvyššího původce světa a *боги* s malým písmenem jako jména představitelů pohanských nebo antických. Působení Boha jako přímé emanace nejvyššího božského stavu je konkretizováno na s. 96-97. Podobné schematizace nalézáme i při jiných výkladech (srov. seznam schémat na s. 209).

Autorka neopomíjí ani jiné názvy Boha, zmiňované Solovjovem v básni Ночное плавание (s. 58), a to *Шадааї* (hebrejsky „Všemohoucí“), *Адонай* (Jahve, Jehova, rus. «Господь»).

Misi Kristovu přijímá Solovjov jako jediné ztělesnění Boha na zemi, jako příklad seslaný Bohem člověku, jako spojení nebe a země ve Všejednotě. V nestejném rozsahu nalézáme různá pojmenování pro Krista: Бог, Христос, Слово, jednotlivě i názvy Имману-Эль – С-нами-Бог, свет, lux. Slova Логос se v básnických textech neuzívá na rozdíl od jeho hojného výskytu v textech filozofických.

Nejbohatěji a nejpestřeji je lexikálně sémantická podoba krásy zachycena v obrazech Věčného Ženství – Sofie. V Solovjovově filozofické i básnické tvorbě má Sofie základní význam. Autorka práce zvolila pro znázornění různých variant této postavy 8 samostatných dílčích oddílů v třetí podkapitole III. kapitoly. V nich podává charakteristiku Sofie v podobě antropomorfní – jako *neposkvrněné nebeské Panny* (Пресвятой Девы), s doplňujícími příznaky: София Путеводная, София-Посредница, София-Матерь Божья, София как источник эманации Божества, как символ Всеединства. Rozorhodné je množství atributů, s nimiž je postava Sofie přímo nebo jen obrazně spojována (венеч, лилия, роза, столб, жемчужина ...). Ty ve spojení se slovesy jako бросает, оставляет, стучится, покрыла konkretizují dynamický obraz Sofie. Lexémy рука, очи, говорит zpřesňují obraz personifikovaného Božství, sestupujícího ku pomoci člověku - k jeho přijetí do Horního světa.

IV. kapitola (s. 158) se týká lexikálně-sémantického zobrazení krásy zemské přírody. V rámci dané kapitoly jde o dílčí zobrazení součásti přírodních jevů, tj. nevytvořených člověkem. Jsou to především obrazy letní přírody, charakterizované pojmy *světla*: отчизна светов; свет неземной (pro Horní svět) – меркнет солнца свет (mezi oběma světy) - свет да вода (pro Dolní svět), *barvy*: лазурь золотая; очи изумрудные, *zvuku*: глухие рыдания, гул невнятных речей. Rozorhodné jsou i obrazy harmonicky sdružující zrakové i sluchové dojmy – тихий блеск, певучий привет, многошумный лес. Ve filozofických představách Solovjovových má ze všech přírodních realit nejkrásnější podobu nebe ozářené vycházejícím sluncem a nebe hvězdnaté. Esteticky nejdokonalejší stvoření vyskytující se na zemi je ženské tělo v podobě Afrodity nebo královny víl.

V. kapitola (s. 187) popisuje lexikálně-sémantickou realizaci obrazů krásy člověka. Podle Solovjova je člověk stvoření obsahující určitou mírou rozumu, který ho vede k poznání, a citu který mu dovoluje pocítit ideální lásku a hluboce pochopit krásu stvoření. Člověk poznávající Boha s ním splývá: Ты станешь сам – безбрежен и прекрасен – Царем всего (v básni Око вечности). Jako variantu lexému красота užívá Solovjov i slova краса (s. 194).

V závěrečném oddíle (s. 199) vyjadřuje autorka práce odlišné mínění od názoru některých odborníků (Minc, Lotman 1989) že je Solovjovův styl prostý a racionální, obrazy jasné a často jednoznačné. Podle Koryčánkové lexiko-sémantická analýza ukázala, že hloubka básníkovy mysticko-estetického myšlení nalézá výraz ve složitých obrazech a vyžaduje systematický výběr klíčového lexika.

S uznáním nutno hodnotit pochopení, s jakým autorka ovládla Solovjovovu básnickou slovní zásobu s jejími esteticko-mystickými zvláštnostmi a jak zdařile se při tom zaměřila na dominantní filozoficky důsažné jevy básníkovy tvorby. S úspěšnými novátorskými rysy popsala různé způsoby lexiko-sémantického zobrazení ideje krásy v básníkově tvorbě. Obdivuhodné je i to, jak v jazyce nikoli mateřském kompozičně i stylisticky zvládla vlastní rozsáhlý výklad. Práce je i po stránce typografické úpravy zdařilá, neobsahuje jazykové ani tiskové chyby.

Práce pí PhDr. Simony Koryčánkové, Ph. D., **splňuje** požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

Prof. PhDr. Stanislav Žaža, CSc.

Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

Brno 2.4. 2015